

SYSTEM SZKOLENIA FUNKCJONARIUSZY POLICJI PAŃSTWOWEJ

mł. insp. Grzegorz Winnicki

Kierownik
Zakładu Interwencji Policyjnych CSP

Powstanie ogólnopolskiej służby bezpieczeństwa w odrodzonej Polsce było jednym z kluczowych elementów w procesie konsolidacji władzy państwowej. W lipcu 1919 r. Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę o Policji Państwowej, organizacji, która zastąpiła dotychczasowe formacje centralne chroniące obywateli i dbające o porządek publiczny. W szeregach nowo utworzonej Policji Państwowej znaleźli się byli członkowie organizacji mających za zadanie chronić ludność lokalną w czasie wojennego zamętu, jak i funkcjonariusze organizacji podległych ministrowi spraw wewnętrznych – Milicji Ludowej i Policji Komunalnej. Burzliwy okres pierwszych lat po odzyskaniu niepodległości sprawił, że Policja Państwowa osiągnęła swój ostateczny kształt organizacyjny dopiero w lipcu 1922 r. Pomimo że początkowo praktyczny zasięg oddziaływania ustawy o Policji Państwowej ograniczał się do ziem: warszawskiej, łódzkiej, kieleckiej, lubelskiej i białostockiej, to rozpoczęto intensywne prace zmierzające do skutecznej realizacji powierzonych zadań. Jednym z nich było przygotowanie policjantów do wykonywania codziennej służby poprzez przeszkolenie możliwie największej liczby funkcjonariuszy. System szkolenia policjantów w II Rzeczypospolitej można podzielić na dwa okresy: lata 1919–1928 i 1928–1939.

SYSTEM SZKOLENIA POLICJANTÓW W LATACH 1919–1928

Wyszkolenie funkcjonariuszy powierzono Komendantowi Głównemu Policji Państwowej, który prowadził swoją działalność przy pomocy podległego urzędu Komendy Głównej Policji Państwowej (KGPP). W strukturach KGPP funkcjonował Wydział III Wyszkożenia, odpowiedzialny za organizację szkolnictwa, zakładanie szkół policyjnych i wydawanie dla nich stosownych przepisów oraz prowadzenie nadzoru nad procesem wyszkolenia funkcjonariuszy¹. Zdawano sobie sprawę, iż w początkowym okresie działalności, w związku z brakiem właściwie przygotowanej kadry nauczającej oraz zaplecza dydaktycznego, system szkolenia musi zapewniać jedynie elementarną wiedzę i umiejętności konieczne do wykonywania zadań ustawowych. Organizację systemu szkolenia oparto na dwóch rodzajach szkół:

- 1) trzymiesięcznej szkole teoretyczno-praktycznej utworzonej przy KGPP;
- 2) szkołach teoretyczno-praktycznych przy komendach okręgowych.

SZKOŁA TEORETYCZNO-PRAKTYCZNA PRZY KGPP składała się z dwóch oddziałów: dla wyższych funkcjonariuszy oraz dla przodowników i starszych przodowników². Na czele szkoły stał komendant zarządzający sprawami administracyjno-gospodarczymi. W zakresie spraw dotyczących szkolenia komendant szkoły kierował procesem kształcenia na podstawie przepisów wydawanych przez wydział KGPP właściwy w sprawach wykształcenia.

SZKOŁY OKRĘGOWE – utworzone na wzór szkoły teoretyczno-praktycznej przy KGPP – były przeznaczone dla przodowników i posterunkowych. Za organizację szkół w okręgach i odpowiedni poziom kształcenia odpowiadał komendant okręgowy, który wykonywał swoje zadania w tym zakresie przy pomocy jednego z podległych, wyższych funkcjonariuszy. Zalecano, aby siedzibami szkół okręgowych były pomieszczenia komend okręgowych lub, w miarę możliwości, inne gmachy urzędowe lub samorządowe. Za zgodą komendanta głównego Policji Państwowej siedziby szkół okręgowych mogły mieścić się także poza miastami wojewódzkimi, jeżeli taka lokalizacja była bardziej korzystna ze względu na dobór kadry nauczającej, a komendant okręgowy mógł sprawować nadzór nad działalnością placówki. Ogólny nadzór nad szkołą teoretyczno-praktyczną przy KGPP oraz szkołami okręgowymi sprawował wydział KGPP właściwy w sprawach wyszkolenia policji. Z racji sprawowanego nadzoru przedstawiciele tegoż wydziału byli uprawnieni do wizytowania szkół.

Kadrę szkół policyjnych stanowili instruktorzy zajmujący się kształceniem umiejętności z zakresu wyszkolenia wojskowego, służby śledczej i instrukcji służbowej. Kadra instruktorska rekrutowała się najczęściej spośród policjantów mających za sobą służbę w wojsku. Poza tym starano się, aby zajęcia z zakresu prawa i procedury karnej oraz prawa administracyjnego i państwowego prowadzili wykwalifikowani przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, władz administracyjnych oraz wyżsi funkcjonariusze Policji Państwowej. Do prowadzenia zajęć angażowano również nauczycieli, m.in. historii i geografii.

Zasadniczym zadaniem szkół policyjnych było zapewnienie odpowiedniej kadry fachowej. Poza tym nie mniej ważnym obszarem działalności szkół było kształtowanie u policjantów takich walorów, jak: praworządność, obowiązkowość, poczucie wspólnoty narodowej. W oddziałach przodowników starano się uzupełnić poziom znajomości języka polskiego oraz arytmetyki i geometrii. Kursanci nabywali wiedzę i kształcili umiejętności według programu obejmującego wyszkolenie ogólne, fachowe oraz wojskowe, a w oddziale dla wyższych funkcjonariuszy prowadzono również zajęcia z zakresu pedagogiki, biurowości, arytmetyki i geometrii.

Kandydat do szkoły musiał spełniać określone kryteria, m.in. nie mógł mieć mniej niż 23 lata i więcej niż 45 lat. Ograniczona liczba miejsc w szkołach spowodowała, że ustalono kolejność przyjęć. Jako pierwsi na szkolenie byli wysyłani nowo przyjęci funkcjonariusze, którzy dotychczas pełnili służbę w policji komunalnej, milicji ludowej, żandarmerii i podobnych tego typu formacjach i którzy wykazali się już zdolnościami praktycznymi uzasadniającymi powierzenie im zadań na samodzielnych stanowiskach. Funkcjonariusze delegowani do szkoły byli zaopatrywani w umundurowanie, uzbrojenie

i inne niezbędne wyposażenie przez macierzyste komendy okręgowe. Koszty wyżywienia w połowie pokrywali uczniowie ze swoich poborów.

Policjant kierowany do oddziału dla wyższych funkcjonariuszy musiał posiadać świadectwo ukończenia szkoły średniej. Wyjątek stanowili starsi przodownicy, którzy w uznaniu za usług i predyspozycji mogli zostać skierowani na szkolenie pomimo braku wykształcenia średniego. Biorąc pod uwagę, że przepisy o Policji Państwowej funkcjonowały od niedawna, a o wykształcone i doświadczone kadry policyjne nie było łatwo, w drodze wyjątku – w okresie roku od wejścia w życie przepisów o organizacji szkół policyjnych – czyniono odstępstwa od kryteriów wieku i wykształcenia kandydatów.

W celu wytypowania kandydatów mających predyspozycje do mianowania na wyższych funkcjonariuszy komendanci okręgowi sporządzali co trzy miesiące listy najzdolniejszych w ich ocenie policjantów. Do listy dołączano opinie o kandydatach, zawierające informacje na temat kwalifikacji służbowych i osobistych. Ze względów praktycznych zalecano, aby na listach umieszczać liczbę kandydatów możliwą do skierowania na szkolenie przy jednoczesnym zapewnieniu normalnego, skutecznego przebiegu codziennej służby. Do oddziału wyższych funkcjonariuszy listy były sporządzane bezpośrednio przez komendantów okręgowych. Listy kandydatów na szkolenie do oddziału przodowników sporządzali komendanci powiatowi i przesyłali za pośrednictwem komendanta okręgowego w formie zbiorczej do KGPP. Z każdej listy powiatowej miała być kwalifikowana taka sama liczba kandydatów. O delegowaniu do szkoły ostatecznie decydował komendant główny Policji Państwowej na podstawie przesłanych list okręgowych. Funkcjonariusz skierowany na szkolenie był zwalniany z obowiązków służbowych w jednostce, w której pełnił codzienną służbę, z jednoczesnym zachowaniem poborów.

W szkole teoretyczno-praktycznej przy KGPP, w ramach kursów dla wyższych funkcjonariuszy, prowadzono zajęcia według programu nauczania, który zawierał zarówno zagadnienia z przedmiotów fachowych, jak i wiedzy ogólnej, m.in.: literatury polskiej, historii, arytmetyki, geometrii. Pierwszy kurs w szkole teoretyczno-praktycznej przy KGPP rozpoczął w październiku 1919 r., uczestniczyło w nim 36 wyższych funkcjonariuszy i 76 przodowników³.

Kandydatów do udziału w kursach organizowanych przez szkoły okręgowe wyznaczali komendanci okręgowi Policji Państwowej. Zalecano, aby liczba policjantów skierowanych do oddziału posterunkowych była nie mniejsza niż 60 osób, a skierowanych do oddziału dla przodowników nie mniejsza niż 30 policjantów.

W celu ujednoczenia procesu kształcenia niższych kadr policyjnych w okręgach programy szkolenia i zasady organizacji szkół okręgowych zostały wprowadzone wg wzoru szkoły teoretyczno-praktycznej przy KGPP. Ukończenie trzymiesięcznego szkolenia w szkole teoretyczno-praktycznej przy komendzie okręgowej lub szkole przy KGPP było obowiązkowe dla wszystkich policjantów pełniących służbę oraz nowo przyjętych⁴. Problemy finansowe oraz brak wystarczającej liczby odpowiednio wykwalifikowanych instruktorów i wykładowców spowodowały, iż w niektórych okręgach uruchomiono kursy dopiero w 1921 r.⁵ Niekiedy problem stanowił

brak odpowiedniego zaplecza dydaktycznego. Na przykład policja w województwie warszawskim przezwyciężyła trudne warunki lokalowe dopiero w 1925 r., po uruchomieniu szkoły w Żyrardowie. Budynek przeznaczony na nową szkołę policyjną został przekazany przez zarząd tamtejszych zakładów włókienniczych, a władze miejskie ofiarowały 2500 zł na przystosowanie pomieszczeń⁶.

Opracowanie i wdrożenie systemu szkolenia funkcjonariuszy w oparciu o szkołę teoretyczno-praktyczną przy KGPP i szkoły okręgowe było pierwszym etapem na drodze do przeszkolenia i ujednolicenia wiedzy i umiejętności zawodowych funkcjonariuszy zajmujących się ochroną bezpieczeństwa publicznego. Efektywność systemu szkolenia nie była jednak zadowalająca. Należy pamiętać, iż w policji pełnili służbę ludzie mający za sobą doświadczenia ze służby w organach bezpieczeństwa publicznego zależnych od administracji byłych państw zaborczych, formacjach paramilitarnych władz samorządowych, lecz także osoby niemające żadnych doświadczeń wynikających ze służby w organach porządkowych.

W 1922 r., po trzech latach funkcjonowania szkół policyjnych, udało się przeszkolić 60% funkcjonariuszy wyższych i przodowników⁷. Już niebawem, po pierwszych doświadczeniach związanych z funkcjonowaniem systemu szkolenia Policji Państwowej, dostrzeżono także potrzebę ujednolicenia treści programów nauczania. W tym celu powołano Radę Pedagogiczną, jednakże jej działalność nie przyniosła pożądanych rezultatów, przede wszystkim ze względu na oszczędności w nakładach na szkolnictwo w związku z kryzysem gospodarczym. Pogarszająca się sytuacja gospodarcza wpłynęła również na ograniczenie zarówno czasu trwania, jak i liczby większości kursów. W szkole policyjnej funkcjonującej przy KGPP pozostawiono jedynie kursy dla wyższych funkcjonariuszy, na których kształcono 50 policjantów, natomiast na poziomie okręgowym zlikwidowano kursy dla posterunkowych, a liczbę uczniów w oddziałach dla przodowników ograniczono do 60 osób. W grudniu 1923 r. w okręgach: łódzkim, kieleckim, warszawskim, lwowskim, poleskim i wileńskim powołano kompanie szkolne rezerwy policyjnej. Były to oddziały zajmujące się przygotowaniem fachowym policjantów, lecz ze względu na ówczesne uwarunkowania polityczno-społeczne kompanie rezerwy odegrały większą rolę jako mobilne oddziały zdolne do podjęcia szybkiego działania w razie zakłócenia porządku publicznego niż istotne ogniwo w procesie szkolenia.

W 1924 r. przeprowadzono reorganizację systemu szkolnictwa policyjnego. W procesie wyszkolenia funkcjonariuszy Policji Państwowej wyodrębniono trzy zasadnicze etapy:

- 1) podstawowe szkolenie posterunkowych,
- 2) szkolenie przodowników,
- 3) szkolenie wyższych funkcjonariuszy.

Podstawowe szkolenie posterunkowych trwało zaledwie sześć tygodni i odbywało się w szkołach, które jednocześnie przy-

Zakończenie pierwszego kursu dla policjantek, wywiadowczyń służby sanitarno-obyczajowej. Kurs odbył się w okresie od kwietnia do lipca 1925 r. w Głównej Szkole Policyjnej w Warszawie. Podczas szkolenia policjantki uczestniczyły nie tylko w zajęciach z przedmiotów fachowych, lecz przede wszystkim w cyklu wykładów prowadzonych przez lekarzy specjalistów oraz osoby znane z działalności społecznej w zwalczaniu handlu kobietami i walki z nierzędem.

gotowały rezerwy policyjne okręgów. Kurs obejmował niezbędne dla policjanta wiadomości oraz ćwiczenia praktyczne, po czym absolwenci byli kierowani do komisariatów i posterunków. Czas trwania kursu przodowników nie uległ zmianie, pobyt w szkole (zazwyczaj jedna lub dwie w województwie) nadal trwał trzy miesiące. Program nauki obejmował te same zagadnienia, które realizowano na szkoleniu wyższych funkcjonariuszy, lecz w węższym zakresie. Należy dodać, iż w związku ze znacznymi brakami w obsadzie stanowisk komendantów posterunków, fachowe przygotowanie przodowników nabrało szczególnego znaczenia. Szkoleniem wyższych funkcjonariuszy zajęła się nowo powołana **Główna Szkoła Policyjna w Warszawie**. Czas szkolenia wyższych funkcjonariuszy wydłużono do pięciu miesięcy. Program zajęć obejmował: prawo karne i administracyjne, instrukcję służbową, służbę śledczą, higienę i ratownictwo, musztrę i gimnastykę policyjną, jazdę konną i naukę o koniu, strzelanie i obchodzenie się z bronią oraz naukę o Polsce⁸.

Wzrost przestępczości pospolitej i politycznej, związanej przede wszystkim z działalnością komunistów, spowodował, że poza utworzeniem szkół przodowników, kompanii rezerwy policyjnej i szkół dla posterunkowych rozpoczęto także działalność szkoleniową o znacznie węższej specjalizacji, przeznaczoną dla policjantów służby kryminalnej i politycznej, a także dla policjantek zajmujących się walką z nierzędem oraz zwalczaniem handlu kobietami i dziećmi. Pierwszy kurs dla policjantek, wywiadowczyń służby sanitarno-obyczajowej, odbył się w okresie od kwietnia do lipca 1925 r. w Głównej Szkole Policyjnej w Warszawie. W zasadzie, niezależnie od przedmiotów specjalistycznych, kurs zbliżony był do szkolenia przodowników. Kursantki uczestniczyły w zajęciach z następujących przedmiotów fachowych:

- 1) prawo i procedura karna;
- 2) prawo administracyjne;
- 3) instrukcja służbowa;
- 4) służba śledcza;
- 5) higiena;

- 6) nauka o stowarzyszeniach;
- 7) nauka o Polsce;
- 8) musztra;
- 9) gimnastyka.

Poza tym, mając na uwadze realizację przyszłych, specyficznych zadań, policjantki zdobywały wiedzę specjalistyczną z zakresu:

- 1) chorób wenerycznych;
- 2) społecznych aspektów walki z chorobami wenerycznymi i nierządem;
- 3) psychologii prostytucji;
- 4) nadzoru nad nierządem i walki z handlem żywym towarem;
- 5) zasad walki z handlem kobietami i dziećmi.

Wykłady prowadzili lekarze specjaliści oraz osoby znane z działalności społecznej w zwalczaniu handlu kobietami i walki z nierządem⁹.

Pomimo że do końca 1925 r. przeszkolono 75% wyższych funkcjonariuszy, 75,5% przodowników i 36% posterunkowych, to w wielu przypadkach poziom realizacji zadań służbowych policjantów budził zastrzeżenia władz administracji ogólnej. Na niezadowalający poziom wyszkolenia miały wpływ przede wszystkim takie czynniki, jak: niski poziom wykształcenia ogólnego kandydatów do służby, krótki okres szkolenia oraz sporadyczne kontakty z uczelniami krajowymi i szkołami policyjnymi za granicą¹⁰. Poza tym znaczna liczba zadań, jakimi była obciążona Policja Państwowa w pierwszych latach działalności, sprawiła, iż efektywność systemu szkolenia funkcjonariuszy nie była zadowalająca. Wprawdzie zorganizowano stałe szkolnictwo na szczeblu centralnym i okręgowym, lecz kursy były zbyt krótkie, a ich rezultaty zależne wyłącznie od dobrej woli komendantów wojewódzkich i przypadkowych uzdolnień wykładowców oraz dorywczego współdziałania władz sądowych i administracyjnych.

Istotne zmiany w szkolnictwie policyjnym zostały wprowadzone po zamachu majowym, z chwilą objęcia władzy przez piłsudczyków. Nowe kierownictwo policji, które zainicjowało gruntowną reformę szkolnictwa policyjnego, zdawało sobie sprawę, iż skuteczność kształcenia funkcjonariuszy nie może opierać się na krótkich kursach, dorywczej współpracy z władzami sądowymi i administracyjnymi oraz na działaniach, którym brak dalekowzroczności i systemowego podejścia do problemu. W pierwszym etapie reformy zawieszono proces szkolenia w szkole oficerskiej i w szkołach dla szeregowych. Cały wysiłek poświęcono na przygotowanie kadry dydaktycznej. Przede wszystkim postarano się o ujednoczenie poziomu szkolenia oraz przygotowanie odpowiednio wykwalifikowanej kadry nauczającej. W tym celu w Głównej Szkole Policyjnej w Warszawie na przełomie lat 1927–1928 przeszkolono 86 funkcjonariuszy w ramach kursu instruktorów szkolnych. Uczestnikami rocznego kursu byli starannie dobrani policjanci, którzy poza kwalifikacjami zawodowymi wykazali się także zdolnościami o charakterze pedagogicznym. W programie szkolenia znalazły się następujące zagadnienia:

- 1) prawo karne i prawo administracyjne wszystkich dzielnic;
- 2) prawo państwowe;
- 3) służba śledcza;
- 4) instrukcja służbowa;

- 5) medycyna sądowa;
- 6) higiena i ratownictwo;
- 7) pedagogika;
- 8) filozofia i etyka;
- 9) nauka o Polsce;
- 10) historia powszechna;
- 11) psychologia;
- 12) opieka społeczna;
- 13) sztuka i kultura;
- 14) miary i wagi;
- 15) wychowanie służbowe i towarzyskie;
- 16) stowarzyszenia;
- 17) wychowanie fizyczne i sport;
- 18) wyszkolenie bojowe, musztra, nauka o broni i wyszkolenie strzeleckie;
- 19) piechota i taktyka ogólna, walki uliczne, lotnictwo, artyleria, obrona przeciwlotnicza, terenoznawstwo, łączność, umocnienia polowe, walka przeciwgazowa, organizacja armii, mobilizacja, służba etapowa, służba informacyjna, żandarmeria;
- 20) zaopatrzenie, transport;
- 21) regulamin służby wewnętrznej¹¹.

Powołanie kursu instruktorów szkolnych było bardzo ważnym etapem w procesie reformy szkolnictwa policyjnego i racjonalizacji jego podstaw.

SYSTEM SZKOLENIA POLICJANTÓW W LATACH 1928–1939

W celu podniesienia efektywności szkolenia, poza przygotowaniem grupy instruktorów szkolnych, opracowano także nowy program, który z założenia miał być bardziej zróżnicowany i dostosowany do poziomu szkolących się funkcjonariuszy oraz specyfiki rodzajów szkół i kursów. Zamiast szkół okręgowych podlegających komendantom okręgowym Policji Państwowej, szkolących dotychczas przodowników i posterunkowych, powstały trzy szkoły szeregowych w:

- 1) Żyrardowie;
- 2) Piaskach koło Sosnowca;
- 3) Mostach Wielkich¹².

Zadaniem szkół było kształcenie ogólnopolicyjne członków korpusu szeregowych policji. Komendanci szkół podlegali bezpośrednio komendantowi głównemu Policji Państwowej. Poza tym w stolicy powstała nowoczesna szkoła oficerska, której komendant również podlegał komendantowi głównemu. Przeznaczeniem **Szkoły Oficerskiej PP** było kształcenie ogólnopolicyjne kandydatów na oficerów z korpusu szeregowych, jak również nowo mianowanych oficerów Policji Państwowej przyjętych do służby spoza korpusu policji; najczęściej byli to żołnierze. Zasadniczą jednostką organizacyjną w szkole była kompania licząca od 40 do 60 kursantów. W szkole w Mostach Wielkich kompanie łączono w bataliony szkolne (3 lub 4 kompanie). Nowy etap w szkoleniu oficerów rozpoczął się wraz z otwarciem kursu oficerskiego w dniu 4 czerwca 1928 r.¹³ Podczas inauguracji pierwszego zreformowanego

kursu oficerskiego Komendant Główny PP zaznaczył, iż rozpoczęte szkolenie jest bardzo ważnym momentem, gdyż rozpoczyna nowy etap w procesie kształcenia fachowego funkcjonariuszy. Słuchacze kursu rekrutowali się spośród starszych przodowników, którzy ze względu na wykształcenie (matura) bądź posiadane stopnie oficerów rezerwy zostali wytypowani do objęcia stanowisk oficerskich. Łącznie w zajęciach uczestniczyło 100 policjantów zorganizowanych w dwie pięćdziesięcioosobowe kompanie¹⁴. Symboliczną granicą wytyczającą nowe trendy w szkoleniu szeregowych było otwarcie kursów w dniu 8 czerwca tegoż roku w szkołach policyjnych w Żyrardowie i Sosnowcu¹⁵.

Z założenia kursanci nie byli przeznaczani do wykonywania zadań ustawowych policji w zakresie utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego. Wykorzystanie pododdziałów szkolnych do realizacji zadań ustawowych policji było możliwe tylko w wyjątkowych sytuacjach, takich jak akcje związane z przeciwdziałaniem skutkom katastrof naturalnych lub działaniem poważnie zagrażającym bezpieczeństwu i spokojowi w Państwie, pod warunkiem, że siły jednostek wykonawczych policji były niewystarczające. Każdorazowe wykorzystanie szkoły policyjnej do tego typu działań wymagało zgody ministra spraw wewnętrznych. W przypadku zaangażowania pododdziałów szkolnych do działań wykonawczych podlegały one dowodzącemu akcją.

Czas trwania kursu oficerskiego ustalono na 9 miesięcy, a kursu dla szeregowych na 5 miesięcy. Powołanie do udziału w kursie odbywało się na podstawie zarządzenia komendanta głównego Policji Państwowej, jednakże aby nie zaburzyć realizacji podstawowych zadań w jednostkach terenowych, ustalono, że liczba szeregowych powołanych na szkolenie ze stanu faktycznego danego okręgu nie może przekraczać 3%¹⁶. Wszystkie szkoły mogły łącznie wyszkolić w ciągu roku 2000 szeregowych i 100 oficerów. Największą i najnowocześniejszą jednostką szkoleniową była szkoła dla szeregowych w Mostach Wielkich, w której mogło się kształcić jednocześnie 600 kursantów.

Zmiany w organizacji szkolnictwa policyjnego, które dokonały się w 1928 r., polegały również na wdrożeniu nowych programów. Zgodnie z nowymi zasadami w szkole oficerskiej 9-miesięczny kurs obejmował 1334 godzin zajęć. Nowy program szkolenia oficerów policji akcentował przede wszystkim zagadnienia związane z wiedzą prawniczą oraz zagadnieniami służby śledczej (niemal 50% godzin zajęć), aczkolwiek warto zauważyć, iż w szkoleniu oficerskim dużą uwagę przywiązywano także do przygotowania bojowego (około 20% godzin zajęć).

W szkole dla szeregowych realizowano program w oparciu o 700 godzin zajęć. Różnice programowe w szkoleniu szeregowych w stosunku do szkolenia oficerskiego – co rozumiałe i w pełni uzasadnione z uwagi na zakres zadań i obowiązków – polegały głównie na zawężeniu treści programowych. Zagadnienia prawne, tematyka dotycząca instrukcji służbowej, służby śledczej i stowarzyszeń były wykładane w szkołach dla szeregowych w prawie dwukrotnie mniejszym wymiarze czasu. W programie przeznaczonym dla kursantów w szkołach dla szeregowych nie nauczano psychologii, a także etyki i logiki¹⁷. W pierwszym, zreformowanym kursie w szko-

łach w Żyrardowie i w Sosnowcu rozpoczęło naukę łącznie 390 szeregowych¹⁸.

Skuteczność ścigania sprawców przestępstw kryminalnych i o charakterze politycznym wymagała sukcesywnego podnoszenia poziomu nauczania policjantów służby śledczej. Początkowo starano się to robić na kursach organizowanych doraźnie. Wkrótce, w ramach gruntownej reorganizacji szkolnictwa policyjnego, rolę przygotowania policjantów specjalizujących się w zwalczaniu przestępczości kryminalnej i politycznej przejęła szkoła oficerska. W sierpniu 1928 r. rozpoczął się 5-miesięczny kurs śledczy dla szeregowych, który ukończyło 47 policjantów. Program zajęć obejmował 566 godzin oraz ćwiczenia sprawności fizycznej (3 razy w tygodniu po pół godziny)¹⁹.

Od 1928 r. Policja Państwowa praktycznie była formacją o charakterze wojskowym, m.in. poprzez nałożenie obowiązków w zakresie obrony państwa. Z chwilą ogłoszenia mobilizacji Policja Państwowa stawała się częścią sił zbrojnych jako wojskowy korpus służby bezpieczeństwa²⁰. W konsekwencji, aby przygotować korpus policji do wykonywania zadań o charakterze wojskowym, wprowadzono odpowiednie programy nauczania. Program kursu oficerskiego był realizowany w ramach 102 godzin zajęć w szkole oraz podczas dwutygodniowego pobytu w Rembertowie. Szkolenie wojskowe szeregowych obejmowało 43 godziny zajęć. W porównaniu ze szkoleniem oficerskim kursanci z korpusu szeregowych zapoznawali się praktycznie z tymi samymi wiadomościami, lecz w znacznie uboższym treściowo zakresie. Nie organizowano również zajęć z wyszkolenia bojowego. Mając na uwadze, że absolwenci kursów dla szeregowych z reguły zajmowali stanowiska wykonawcze, ich wiedza miała ograniczać się praktycznie do niezbędnego minimum, koniecznego do realizacji zadań na tego typu stanowiskach. W szkoleniu szeregowych nie uwzględniono problematyki taktyki ogólnej, szczególnie pomocnej podczas dowodzenia pododdziałami²¹.

Szczegółowe regulacje dotyczące szkolenia oficerów Policji Państwowej zostały wprowadzone w 1929 r. Podtrzymano dotychczasową zasadę, że szkolenie oficerskie prowadzone jest w szkole oficerskiej Policji Państwowej. Okres szkolenia ustalono na 9 miesięcy i traktowano go jako wyszkolenie ogólnozawodowe wyższego stopnia. Szkolenie oficerskie było przewidziane dla oficerów policji od stopnia aspiranta do komisarza włącznie, starszych przodowników oraz wybranych jako kandydatów do awansu na pierwszy stopień oficerski. Jednakże w przypadku starszych przodowników, którzy nie byli mianowani na ten stopień przed wejściem w życie nowych przepisów, wymagano, aby posiadali ukończoną szkołę policyjną dla szeregowych lub szkołę, ewentualnie kursy dla przodowników i posterunkowych, których czas szkolenia wynosił co najmniej trzy miesiące. Wprowadzono również zasadę, iż nowo mianowani oficerowie Policji Państwowej mają być kierowani na kursy oficerskie bezpośrednio po wcieleniu do korpusu policji. W przypadku, gdy uniemożliwiały to czynniki obiektywne, np. nieczynna szkoła, kurs już się rozpoczął, funkcjonariusz miał być kierowany na najbliższy kurs. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Komendant Główny Policji Państwowej mógł przesunąć termin skierowania do szkoły, lecz policjant musiał ukończyć kurs oficerski przed

W celu doskonalenia umiejętności wyspecjalizowanej grupy policjantów pełniących służbę na akwenach w 1928 r. w Warszawie zorganizowano 6-tygodniowy kurs rzeczny. W procesie doboru brano pod uwagę między innymi przeszłość zawodową kandydatów. Preferowano marynarzy, ślusarzy, mechaników, szoferów oraz policjantów mających za sobą praktykę związaną z pracą na obszarach wodnych.

Szwadron policji konnej. W celu ujednoczenia wyszkolenia w policyjnych oddziałach konnych organizowano także kursy specjalne.

upływem 3 lat od przyjęcia do służby. Obowiązek ukończenia 9-miesięcznego kursu oficerskiego przed upływem 3 lat od chwili wejścia w życie nowych przepisów dotyczył także aspirantów, podkomisarzy i komisarzy, którzy nie przeszli takiego przeszkolenia. Obowiązek ukończenia omawianego szkolenia oficerskiego nie dotyczył oficerów przyjętych do Policji Państwowej w stopniach nadkomisarzy i wyższych²². Należy dodać, iż od 1928 r., czyli od czasu wejścia w życie rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej, które zastąpiło ustawę o Policji Państwowej uchwaloną 24 lipca 1919 r. przez Sejm Ustawodawczy, oficerowie przechodzący do policji bezpośrednio z zawodowej służby wojskowej otrzymywali stopnie policyjne odpowiadające stopniom wojskowym. Poza tym w wyjątkowych sytuacjach istniała możliwość przyjęcia do służby w policji oficera bezpośrednio z zawodowej służby w wojsku i mianowania go na stopień wyższy. Do stopnia nadinspektora włącznie mianował minister spraw wewnętrznych, natomiast do mianowania na stopień generalnego inspektora upoważniony był prezydent²³.

W 1929 r. uregulowano także kwestie szkolenia zawodowego oraz doszkalania szeregowych Policji Państwowej. Ukończenie kursu w szkole dla szeregowych uznano jako kryterium niezbędne do pełnienia służby. Szeregowy, który nie uzyskał pozytywnej oceny końcowej i tym samym nie ukończył kursu, nie spełniał zasadniczego warunku przystąpienia do dalszej służby i był z niej zwalniany jako nieprzydatny. W wyjątkowych sytuacjach komendant główny Policji Państwowej mógł nie wydać policjanta, lecz skierować go ponownie na kurs. Ponowne skierowanie szeregowego na kurs mogło mieć miejsce tylko raz²⁴.

Zmiany w szkolnictwie policyjnym wprowadzone w latach 1928–1929 dotyczyły nie tylko zasadniczego toku szkolenia oficerów i szeregowych, lecz także problematyki doskonalenia zawodowego, czyli m.in. tzw. kursów specjalnych, których celem było uzupełnienie wiedzy i fachowych umiejętności w określonych, specjalistycznych obszarach. Z reguły tworzone kursy specjalne osobno dla oficerów i szeregowych. W szczególnych przypadkach, ze względu na treści programowe, istniała także możliwość organizacji kursu, w którym uczestniczyli zarówno oficerowie, jak i szeregowi²⁵. Na przykład w czerwcu 1929 r. w Warszawie został otwarty 6-tygodniowy kurs dla dzielnicowych. Celem szkolenia było zapoznanie funkcjonariuszy z lokalnymi przepisami administracyjnymi i samorządowymi m.st. Warszawy, mającymi szczególne znaczenie dla zasad służby dzielnicowego. W programie zajęć zamieszczono następujące zagadnienia:

następujące zagadnienia:

- 1) znajomość miasta – 8 godzin;
- 2) podział administracyjny i policyjny miasta – 21 godzin;
- 3) samorząd – 8 godzin;
- 4) ruch kołowy – 8 godzin;
- 5) opis dzielnic – 6 godzin;
- 6) lokale i adresy związków i stowarzyszeń politycznych oraz zawodowych – 6 godzin;
- 7) obowiązki dzielnicowego, przodownika dyżurnego, komendanta plutonu i instruktora – 12 godzin;
- 8) rozporządzenia i przepisy komisarza rządu, starostów, zarządu miasta, Komendanta Głównego PP i Komendanta PP m.st. Warszawy – 12 godzin;
- 9) prawo administracyjne – 30 godzin;
- 10) prawo karne – 12 godzin;
- 11) organizacje kulturalno-oświatowe – 2 godziny;
- 12) wykłady wychowawcze – 7 godzin;
- 13) strzelanie – 5 godzin;
- 14) ćwiczenia praktyczne i zajęcia służbowe – 143 godziny.

Funkcjonariusze ćwiczą jeden z elementów, szczególnie przydatny podczas interwencji wobec osób niebezpiecznych – zakładanie kajdanek.

Jednym z istotnych elementów szkolenia funkcjonariuszy Policji Państwowej było posługiwanie się bronią. Na zdjęciu policjanci ćwiczą pchnięcie bagnietem.

Niezależnie od wykładów słuchacze przez 4 godziny uczestniczyli w zajęciach praktycznych na terenie Warszawy. W zajęciach wzięło udział 50 szeregowych z Warszawy oraz 20 szeregowych z okręgów: łódzkiego, białostockiego, krakowskiego, lwowskiego, poznańskiego i wileńskiego²⁶. Innym przykładem organizacji zajęć dla wyspecjalizowanej grupy policjantów był 6-tygodniowy kurs rzeczny, który odbył się w 1928 r. w Warszawie. Wzięli w nim udział szeregowi wytypowani przez komendantów wojewódzkich. W procesie doboru brano pod uwagę takie kryteria, jak: wiek (nie więcej niż 35 lat), stan zdrowia (zdolność do wykonywania ciężkich prac fizycznych), stan cywilny (kawaler), przeszłość zawodowa (marynarze, ślusarze, mechanicy, szoferzy i mający za sobą praktykę związaną z pracą na akwenach)²⁷. W celu ujednoczenia wyszkolenia w policyjnych oddziałach konnych przy szkole oficerskiej w Warszawie odbył się 2-miesięczny kurs specjalny. W zajęciach, które rozpoczęły się w końcu lutego 1937 r., uczestniczyło 7 oficerów i 1 szeregowy Policji Państwowej²⁸. W styczniu 1931 r. wprowadzono kolejne modyfikacje w systemie funkcjonowania szkolnictwa policyjnego. Szkoły policyjne podzielono na:

SZKOŁĘ DLA OFICERÓW (w Warszawie) – przeznaczoną do kształcenia oficerów, którzy nie odbyli dotychczas przeszkolenia, jak też oficerów nowo mianowanych, przyjętych do służby spoza korpusu policji, oraz kandydatów na oficerów wytypowanych spośród starszych przodowników;

NORMALNĄ SZKOŁĘ FACHOWĄ DLA SZEREGOWYCH (w Mostach Wielkich, Żyrardowie i Sosnowcu) – przeznaczoną do ogólnopolicyjnego przygotowania szeregowych;

ŚLED CZĄ SZKOŁĘ FACHOWĄ DLA SZEREGOWYCH (o lokalizacji kursu śledczego w danej szkole decydował każdorazowo komendant główny Policji Państwowej) – przeznaczoną do kształcenia szeregowych z zakresu służby śledczej; do tego rodzaju szkoły mogli być powoływani szeregowi, którzy najpierw przeszli szkolenie zasadnicze, to znaczy ukończyli z pomyślnym wynikiem normalną szkołę fachową dla szeregowych.

Czas trwania kursu oficerskiego i dla szeregowych pozostawiono bez zmian, natomiast szkolenie fachowe dla szeregowych z zakresu służby śledczej trwało 6 miesięcy. O rozpoczęciu i zakończeniu kursu decydował każdorazowo Komendant Główny Policji Państwowej. Stan liczebny w szkołach ustalono na 1000 osób, a w szkole dla oficerów – na 60²⁹. W 1931 r. ponownie zmodyfikowano szkolenie oficerskie, które dotychczas miało charakter ogólnego przygotowania do służby, a w przypadku policjantów służby śledczej wymagało ukończenia dodatkowego, specjalnego kursu. Nowy program szkolenia oficerskiego zakładał, że po jedenastu miesiącach nauki absolwent będzie wszechstronnie przygotowany do wykonywania zadań zarówno w służbie mundurowej, jak i śledczej. W zmodyfikowanym programie nauczania ograniczono część przedmiotów ogólnych, a zwiększono liczbę godzin przeznaczoną na realizację tematyki fachowej i śledczej. W pierwszym kursie oficerskim, który był prowadzony według nowego programu, wzięli udział oficerowie i starsi przodownicy. Podczas inauguracji kursu komendant główny Policji Państwowej, motywując kursantów do wytężonej pracy, przytoczył treść napisu umieszczonego na tablicy szkoły policyjnej w Mostach Wielkich: „Polska Szkoła Policyjna daje policjantowi nie tylko wiedzę, ale i uczy go być dobrym obywatelem”³⁰.

W nowych programach przedmioty podzielono na grupy, jak również rozbudowano tematykę wojskową. W szkole dla oficerów zagadnienia podzielono na 5 grup. W porównaniu ze szkoleniem oficerskim, które trwało 2793 godziny, słuchacze normalnej szkoły fachowej dla szeregowych realizowali według nowego programu łącznie 737 godzin zajęć podzielonych na 2 grupy przedmiotów³¹. 6-miesięczny program szkolenia szeregowych z zakresu służby śledczej obejmował 939 godzin wykładowych, które poza problematyką ogólnopolicyjną obejmowały także nauki pomocnicze: socjologię kryminalną, etiologię, statystykę, psychopatologię, politykę i logikę³². Kolejnym ważnym etapem w rozwoju systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego policjantów była inauguracja w 1933 r. cyklicznego szkolenia dla komendantów posterun-

ków. Rok później, w trosce o coraz wyższą jakość służby śledczej, zorganizowano zajęcia dla komendantów wojewódzkich w ramach 6-tygodniowego studium śledczego. Na kursie mówiono o najnowszych osiągnięciach kryminalistyki, a także o zagadnieniach poświęconych tematyce służby śledczej i organizacji działań policyjnych³³. Głównym celem kursu było jak najlepsze przygotowanie komendantów do zadań polegających na organizacji i nadzorze nad służbą śledczą w podległych województwach. Szczegółowy program zajęć obejmował:

- 1) organizację i kontrolę służby śledczej (osiągnięcie najwyższej sprawności śledczej wszystkich jednostek policyjnych);
- 2) antropologię kryminalną (najnowsze badania z uwzględnieniem ich wpływu na polskie ustawodawstwo karne);
- 3) najnowsze tendencje w dziedzinie taktyki i techniki kryminalnej;
- 4) stronnictwa polityczne³⁴.

O dynamicznym rozwoju szkolnictwa policyjnego na początku lat trzydziestych świadczy również to, że organizowano kursy specjalistyczne mające na celu dostosowanie wiedzy i umiejętności policjantów do nowych potrzeb, np. w 1933 r. przeszkolono grupę policjantów szeregowych z zakresu daktyloskopii i fotografii śledczej. Kurs trwał 4 miesiące, zajęcia odbywały się w Szkole dla oficerów w Warszawie³⁵.

Nieco odmienny charakter miała problematyka szkolenia policjantek. Program kursu, który odbył się 1935 r., składał się z trzech zasadniczych części. W pierwszej realizowano zajęcia z prawa, medycyny kryminalnej, służby śledczej oraz instrukcji służbowej, jak również podstawowych wiadomości na temat stronnictw politycznych, walki wręcz, szkolenia strzeleckiego i musztry. W drugiej części kursantki zapoznawały się z problematyką prostytucji, handlu kobietami, pornografii, chorób wenerycznych, handlu narkotykami i alkoholizmu. Trzecia część szkolenia polegała na odbyciu miesięcznej praktyki w warszawskim Urzędzie Śledczym³⁶.

Niepokoje społeczne, strajki i masowe wystąpienia w połowie lat trzydziestych były powodem kolejnej modyfikacji programów szkolenia. Między innymi rozszerzono program kursu oficerskiego. W zakresie przedmiotów policyjnych opierano się na zagadnieniach podobnych do tych, które realizowano na szkoleniu szeregowych, lecz zwiększono liczbę godzin. Poza tym rozbudowano problematykę ogólnowojskową, m.in. o zagadnienia związane z organizacją armii, taktyką ogólną, organizacją lotnictwa, umocnieniami polowymi, służbą wywiadowczą, walkami ulicznymi i tłumieniem rozruchów. Narastające zagrożenie wojenne było powodem wprowadzenia tematyki zwalczania szpiegostwa i dywersji oraz organizowania własnej służby kontrwywiadowczej. Podczas zajęć zapoznawano kursantów z organizacją służb wywiadowczych Litwy, Czechosłowacji, ZSRR oraz Niemiec.

Szkoleniem z zakresu walki z tłumem zajmowano się nie tylko podczas zajęć skierowanych dla szeregowych i oficerów. Praktyczne umiejętności oczyszczania placów i ulic oraz manewrów przydatnych w walkach podczas rozruchów były szczególnie przydatne oddziałom specjalnym Policji Państwowej³⁷.

Konsekwencją polityki rządów pomajowych było wcielanie do szeregów policji żołnierzy, dla których organizowano

specjalne kursy. W lutym 1936 r. w szkole oficerskiej w Warszawie zakończył się 3-miesięczny teoretyczny kurs specjalny dla oficerów Wojska Polskiego przechodzących do służby w policji. W zajęciach uczestniczyło 71 oficerów (33 kapitanów i rotmistrzów oraz 38 poruczników). Podczas zajęć kursanci przez 235 godzin poznawali problematykę z zakresu prawa i przepisów służbowych, 230 godzin poświęcono na przedmioty z zakresu służby śledczej oraz 60 godzin na przedmioty wojskowe i ćwiczenia fizyczne. Po zakończeniu części teoretycznej kursu słuchacze odbyli praktyki miesięczne w komisariatach w dużych miastach, w wydziałach śledczych oraz w komendach powiatowych³⁸. W czerwcu 1938 r. zakończył się 5-miesięczny kurs specjalny, w którym uczestniczyło 17 oficerów wojska. Poza tym absolwentami kursu zostało także 22 nowo przyjętych do policji podkomisarzy – magistrów prawa³⁹. Jednocześnie korzystano z osiągnięć szkolnictwa wojskowego. Dzięki współpracy z Centralnym Instytutem Wychowania Fizycznego w Warszawie w szeregach policji znalazła się wykwalifikowana kadra instruktorska: oficerowie, absolwenci półrocznego kursu instruktorów wychowania fizycznego⁴⁰. Poza tym współpracowano również z Centralną Wojskową Szkołą Zbrojmistrzów, Centrum Wyszkozenia Podoficerów Lotnictwa w Bydgoszczy oraz Centrum Wyszkozenia Wojsk Łączności w Zegrzu.

Kolejna zmiana w systemie szkolnictwa policyjnego nastąpiła w 1936 r. Zgodnie z nowymi zasadami kształcenie odbywało się w:

SZKOLE OFICERÓW PP W WARSZAWIE (oficerowie policji);

SZKOLE SZEREGOWYCH PP W MOSTACH WIELKICH (szeregowi policji).

Szkoła policyjna w Mostach Wielkich stanowiła najnowocześniejszą ówczesną szkołę policyjną w kraju. Poza tym była jedyną centralną szkołą dla szeregowych, gdyż na początku lat trzydziestych zlikwidowano Normalną Szkołę Fachową w Żyrardowie, a w maju 1935 r. Normalną Szkołę Fachową w Sosnowcu⁴¹. Policjanci oddziałów zwartych szkolili się na kursach specjalistycznych w Grupie Rezerwy Policyjnej w Warszawie (Gołędzinów). W realizację kursów zwykłych i specjalnych zaangażowano nie tylko szkoły policyjne, lecz także komendy wojewódzkie.

Kilkunastoletnie doświadczenia szkolnictwa policyjnego i widoczna poprawa rezultatów procesu kształcenia policjantów były czynnikami motywującymi kierownictwo Policji Państwowej do ciągłego doskonalenia systemu szkolenia. W celu usprawnienia procesu koordynacji postanowiono, że system kształcenia powinien być jednolity, bez względu na specyfikę regionalną w zakresie stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zdawano sobie sprawę, że decydujące znaczenie dla ciągłego wzrostu efektywności mają poziom przygotowania kadry dydaktycznej, dostępność i jakość środków dydaktycznych oraz współpraca i czerpanie z osiągnięć ośrodków naukowych. Tendencja do coraz bardziej naukowego podejścia do procesu kształcenia policyjnych kadr i coraz większego korzystania z osiągnięć nauki w rezultacie spowodowała, że przy KGPP utworzono stałą Komisję Koordynacji Wyszkozenia. Dzięki temu wyniki badań będące efektem lokalnych inicjatyw lub współpracy mogły być w sposób skoordynowany wykorzystywane przez pozostałe jednostki policyjne. Poza

Elementy walki wręcz, wykorzystujące między innymi techniki jiu-jitsu, były jednym z elementów przygotowania przedwojennych policjantów do działań interwencyjnych.

Udzielanie pierwszej pomocy. Kadra instruktorska demonstruje uczestnikom zajęć prawidłowy sposób postępowania.

tym zakładano, że komisja będzie prowadzić działalność naukową w zakresie podstawowych zadań policji, jak również organizować współpracę naukową z formacjami policyjnymi z zagranicy⁴².

Pomimo licznych inicjatyw szkoleniowych i dążenia do przeszkolenia wszystkich funkcjonariuszy, w szeregach Policji Państwowej nadal pozostawała grupa tych, którym z powodów ograniczeń budżetowych nie dane było ukończyć wymaganych kursów i tym samym awansować w hierarchii służbowej. W 1935 r. zdecydowano, że za wyszkolonych zostaną uznani policjanci, którzy byli przyjęci do służby w policji przed wejściem w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej, o ile przesłużyli w policji przynajmniej 7 lat. Mimo to pozostawało w służbie jeszcze kilka tysięcy policjantów niemających ukończonej szkoły szeregowych. Dla części z nich zorganizowano trzymiesięczne kursy specjalne, ale to również nie zaspokoilo wszystkich potrzeb i w konsekwencji w 1937 r. zdecydowano się na wdrożenie 5-dniowych kursów specjalnych przy komendach wojewódzkich, kończących się egzaminem. Do połowy marca 1938 r. przeegzaminowano wszystkich niewyszkolonych dotychczas szeregowych⁴³.

W 1937 r. wprowadzono nowe zasady przygotowania fachowego oparte przede wszystkim na szkoleniu praktycznym, a nie pamięciowym, i większej elastyczności w doborze treści kształcenia. Na przykład w 1938 r. odbył się 5-miesięczny kurs specjalny szeregowych kobiet, którego uczestniczki odbyły 2-miesięczną praktykę wstępną w Warszawie, Łodzi i Lwowie, a po zakończeniu zajęć dodatkowe 2-miesięczne szkolenie praktyczne⁴⁴. W ramach 10-miesięcznego kursu oficerskiego przewidziano 88 godzin służby praktycznej w policyjnych jednostkach wykonawczych województwa warszawskiego i m.st. Warszawy⁴⁵. Ponadto dobór treści programowych uzależniano nie tylko od specyfiki zadań realizowanych przez policjantów, lecz także brano pod uwagę poziom ich przygotowania z zakresu wiedzy ogólnej i zawodowej.

Ostatnie lata przed wybuchem II wojny światowej to widoczna dominacja treści poświęconych służbie śledczej w progra-

mach szkoleń oficerów i szeregowych. Tematyka z zakresu kryminalistyki oraz kryminologii zajmowała prawie połowę zagadnień kursów. Równocześnie organizowano doskonalenia zawodowe funkcjonariuszy Policji Państwowej z zakresu wojskowości, co było bezpośrednio związane z napiętą sytuacją międzynarodową i zbliżającym się konfliktem⁴⁶.

DOSKONALENIE ZAWODOWE POLICJANTÓW

ROLA INSTRUKTORA POWIATOWEGO
ORAZ KOMENDANTA POSTERUNKU W SYSTEMIE
DOSKONALENIA ZAWODOWEGO POLICJANTÓW

Kształcenie przedwojennych policjantów odbywało się zasadniczo w szkołach policyjnych. Jednak w praktyce przeszkolenie wszystkich nowo przyjętych funkcjonariuszy szeregowych w krótkim czasie okazało się niemożliwe, pomimo że był to obowiązek ustawowy. W związku z tym istniała konieczność doraźnego szkolenia tych policjantów, którzy nie ukończyli wymaganego kursu w szkole policyjnej. Poza tym absolwent kursu dla szeregowych, który na bieżąco nie aktualizował wiedzy i nie doskonalił umiejętności, prezentował z czasem coraz niższy poziom wykształcenia fachowego. Problem doskonalenia zawodowego prowadzonego w miejscu pełnienia służby policjantów zamierzano rozwiązać systemowo, korzystając z instruktorów powiatowych. Zadaniem instruktorów wykonujących swoje obowiązki na terenie powiatu miało być systematyczne uzupełnianie oraz doskonalenie wiedzy i umiejętności funkcjonariuszy pełniących służbę na posterunkach. Od kandydatów na instruktorów powiatowych wymagano, aby posiadali nie tylko wysokie kwalifikacje fachowe, lecz także moralne. Instruktorzy powiatowi byli przygotowywani do realizacji zadań podczas 2-miesięcznego kursu. W związku z prowadzeniem centralnych kursów dla instruktorów powia-

towych zostały opracowane i przekazane do wszystkich jednostek policyjnych komplety podręczników do szkolenia na posterunkach i w komisariatach obejmujące następującą problematykę:

- 1) prawo administracyjne;
- 2) zarys organizacji władz i urzędów;
- 3) postępowanie karne;
- 4) przepisy kodeksu karnego obowiązujące w dzielnicach wchodzących w skład byłych państw zaborczych;
- 5) służba śledcza;
- 6) instrukcja służbowa.

Ponadto wszystkich instruktorów powiatowych przeszkolono z zakresu obrony przeciwgazowej i przeciwlotniczej⁴⁷.

Kształcenie na posterunkach odbywało się nie tylko na podstawie podręczników wykorzystywanych w szkołach policyjnych, lecz także z zastosowaniem materiałów uzupełniających, przesyłanych z KGPP oraz komend wojewódzkich, jak również przepisów wydawanych przez władze miejscowe. System szkolenia na posterunkach oparto na zajęciach wykładowych oraz na pracy własnej funkcjonariuszy (m.in. pracach pisemnych).

Instruktor powiatowy podlegał bezpośrednio komendantowi lub zastępcy komendanta powiatowego. Dzięki temu komendant powiatowy mógł faktycznie planować, organizować, prowadzić i kontrolować skuteczność doskonalenia zawodowego policjantów pełniących służbę na posterunkach zlokalizowanych w powiecie.

Instrukcja dotycząca szkolenia na posterunkach określała obowiązki komendantów powiatowych, instruktorów powiatowych oraz komendantów posterunków w zakresie doskonalenia zawodowego. Do zadań komendanta powiatowego, jako przełożonego odpowiedzialnego za stan wyszkolenia podwładnych, należało systematyczne kontrolowanie poziomu przygotowania fachowego policjantów i w razie potrzeby wskazywanie na uchybienia w tym zakresie. Częstotliwość kontroli była uzależniona przede wszystkim od poziomu wyszkolenia funkcjonariuszy danego posterunku. Kontrole odbywały się na podstawie kwartalnego planu sprawdzania stanu szkolenia prowadzonego przez instruktorów powiatowych. Plan był opracowywany przez komendanta powiatowego, zapoznawał się z nim komendant wojewódzki. Poza tym w celu ujednoczenia procesu szkolenia na posterunkach komendant powiatowy opracowywał miesięczny plan szkolenia dla posterunków.

W celu realizacji swoich podstawowych zadań instruktor powiatowy wizytował posterunki zgodnie z kwartalnym planem opracowanym przez komendanta powiatowego. Wizyta musiała być zapowiedziana, aby w miarę istniejących możliwości, bez szkody dla normalnego funkcjonowania jednostki, byli obecni wszyscy funkcjonariusze posterunku. Poza weryfikację poziomu opanowania wiedzy fachowej i wojskowej zadaniem instruktora powiatowego było także sprawdzenie poziomu sprawności fizycznej szeregowych oraz stanu wiedzy i umiejętności z zakresu obrony przeciwlotniczej, przeciwgazowej, jak również umiejętności pisania oraz liczenia. Z założenia każdy szeregowy był poddany sprawdzeniu wiedzy i umiejętności przez co najmniej 30 minut. Po zbadaniu poziomu wiedzy i umiejętności rolą instruktora powiatowego było określenie obszarów wiedzy opanowanej przez obsadę posterunku

w stopniu niezadowolającym oraz przygotowanie i wygłoszenie wykładu na tematy sprawiające szeregowym największą problemę. Po sprawdzeniu wiedzy i umiejętności instruktor powiatowy dokonywał wpisu w książce przeglądu danego posterunku, będącego sprawozdaniem o stanie szkolenia, oraz sporządzał sprawozdanie dla komendanta powiatowego według określonego wzoru. Po zapoznaniu się ze sprawozdaniem komendant powiatowy omawiał szczegóły z instruktorem powiatowym i w razie potrzeby wydawał stosowne dyspozycje. Swoje zarządzenia i uwagi komendant powiatowy umieszczał w sprawozdaniach z wizyt, przechowywanych w komendzie powiatowej – osobno dla każdego posterunku. Ponadto instruktor powiatowy prowadził dokładny wykaz wyszkolonych policjantów w powiecie, z zaznaczeniem ich przydziału służbowego i precyzyjnych informacji na temat czasu i rodzaju ukończonej szkoły.

Kierownictwo policji przywiązywało szczególną uwagę do roli instruktora powiatowego w systemie doskonalenia zawodowego policjantów. Świadczy o tym imienna ewidencja instruktorów prowadzona w KGPP oraz obowiązek każdorazowego informowania o zmianach przydziałów służbowych instruktorów dokonywanych w obrębie okręgu. Zmiana lub pozbawienie funkcji instruktora powiatowego wymagała zgody KGPP⁴⁸.

Bez wątpienia instruktor powiatowy odgrywał istotną rolę w procesie doskonalenia zawodowego policjantów pełniących służbę na posterunkach. Jednakże jeszcze większe znaczenie miała systematyczna, bieżąca praca, jaką w zakresie utrzymania właściwego poziomu wiedzy zawodowej szeregowych miał do wykonania komendant posterunku. Jednym z zadań komendanta posterunku było prowadzenie systematycznych szkoleń w wymiarze 4 godzin tygodniowo. Zajęcia odnotowywano w dzienniku szkolenia. Ponadto po zakończeniu wizyty instruktora powiatowego, w ciągu 3 dni, komendant posterunku był zobowiązany do przesłania komendantowi powiatowemu odpisu dokonanego przez instruktora powiatowego na temat stanu wyszkolenia podległych policjantów, zamieszczonego w książce przeglądów posterunku. W uzasadnionych przypadkach komendant posterunku nanosił dodatkowe wyjaśnienia na odpisie.

Systematyczne szkolenie funkcjonariuszy na posterunkach polegało m.in. na pisaniu przez szeregowych 2 razy w miesiącu prac na temat zadany przez komendanta posterunku. Tematyka prac musiała być dostosowana do programu szkolenia. Natomiast policjanci, którzy popełniali błędy ortograficzne, byli zobligowani do cotygodniowego pisania dyktanda. Wypracowania pisane przez policjantów posterunku były przesyłane co miesiąc instruktorowi powiatowemu. W razie potrzeby instruktor powiatowy dokonywał stosownych korekt i zwracał wypracowania komendantowi posterunku. Poza tym w czasie pobytu w komendzie powiatowej komendant posterunku był zobligowany do osobistego zrelacjonowania komendantowi powiatowemu poziomu wyszkolenia policjantów posterunku⁴⁹.

W 1933 r. w celu jak najlepszego przygotowania komendantów posterunków do wykonywania zadań kierowniczych – między innymi w zakresie doskonalenia zawodowego podwładnych – zapoczątkowano realizację specjalnych kursów. Głównym zadaniem dwuipółmiesięcznego szkolenia było przygotowy-

wanie wytypowanych kandydatów z korpusu szeregowych do objęcia stanowisk komendantów posterunków. W organizowanych cyklicznie kursach rocznie brało udział kilkuset starszych przodowników, przodowników oraz starszych posterunkowych. Byli to policjanci wytypowani spośród komendantów posterunków i funkcjonariuszy, przewidywani do objęcia tego typu stanowiska. W typowaniu kandydatów zazwyczaj obowiązywało kryterium wieku – kandydat nie mógł mieć więcej niż 35 lat lub ewentualnie nie więcej niż 40 – pod warunkiem jednak, że przewidywał służyć w policji przez najbliższe lata⁵⁰. Niekiedy kandydatów poddawano w województwach wstępnej selekcji, aby wybrać rzeczywiście tych, którzy posiadali najwyższe kwalifikacje i jednocześnie mieli szansę na pozytywne zakończenie szkolenia.

Program kursu został skonstruowany pod kątem zapoznania słuchaczy z techniką praktycznego kierowania posterunkiem. Podczas 398 godzin zajęć omawiano:

- 1) zadania i rodzaje służby policyjnej na posterunku;
- 2) zasady kierowania służbą na posterunkach;
- 3) zachowanie się policjanta i jego wyposażenie w służbie, sposoby pełnienia różnych rodzajów służby i szczególne obowiązki policjanta w czasie pełnienia określonego rodzaju służby;
- 4) wystąpienia policjantów w czasie służby z powodu różnych przestępstw i wobec różnych osób;
- 5) postępowanie policjantów w specjalnych przypadkach;
- 6) współdziałanie Policji Państwowej z organami innych władz, powołanymi do zwalczania przestępstw;
- 7) zabezpieczenie broni;
- 8) zasady szkolenia na posterunkach;
- 9) tryb urzędowania w biurach, załatwienie i formy korespondencji urzędowej;
- 10) sposoby prowadzenia ksiąg i zapisów służbowych, przewidzianych dla posterunków;
- 11) rozliczanie się w związku z doraźnym karaniem mandatowym⁵¹.

W pierwszym specjalnym kursie dla komendantów posterunków, który rozpoczął się w Warszawie 10 czerwca 1933 r., wzięło udział 100 szeregowych funkcjonariuszy⁵².

Właściwe przygotowanie instruktorów powiatowych i komendantów posterunków do wykonywania zadań z zakresu doskonalenia i aktualizacji wiedzy szeregowych w jednostkach wykonawczych było jednym z kluczowych elementów w systemie szeroko pojętego szkolenia przedwojennych policjantów. Funkcjonariusz pełniący służbę wykonawczą musiał znać wiele przepisów, tak aby skutecznie rozpoznać każdy czyn, każde zaniechanie oraz sklasyfikować określone zachowania pod względem ich znaczenia i wpływu na bezpieczeństwo i porządek publiczny. Kształcenie w szkołach policyjnych przez przygotowaną i wykwalifikowaną kadrę instruktorską nie budziło zastrzeżeń, lecz ukończenie szkoły nie oznaczało końca drogi służbowej policjanta, lecz jej początek. Dlatego też zdawano sobie sprawę, że nabyte w szkołach wiadomości muszą być utrwalane i pogłębiane na posterunkach, gdyż dzięki temu będzie można osiągnąć właściwy poziom wykształcenia policjanta⁵³.

Funkcja instruktora powiatowego została zniesiona w maju 1935 r. Kierownictwo policji uznało, że zwiększanie personelu zajmującego się pracą biurową jest zjawiskiem niekorzystnym.

Sala wykładowa w szkole posterunkowych w Nowogródku, ówczesnym mieście wojewódzkim w północno-wschodniej Polsce (obecnie w obwodzie grodzieńskim na Białorusi).

Zgodnie z poleceniem Komendanta Głównego policjanci, którzy dotychczas pełnili funkcję instruktora, mieli otrzymać odpowiednie stanowiska kierownicze w powiecie, m.in. komendantów posterunków. Powierzenie dotychczasowemu instruktorowi zadań związanych z pracą biurową było możliwe tylko za zgodą komendanta wojewódzkiego i pod warunkiem, że w zamian kierowano do służby zewnętrznej innego funkcjonariusza. Odtąd za prowadzenie bieżącego szkolenia szeregowych funkcjonariuszy na posterunkach odpowiedzialny był tylko komendant posterunku⁵⁴.

PODNOŚCENIE WIEDZY OGÓLNEJ POLICJANTÓW – KURSY DOSZKALAJĄCE

Zdobywanie wiedzy i umiejętności fachowych w szkołach policyjnych oraz ich utrwalanie i aktualizacja w jednostkach terenowych nie były jedynymi działaniami, których celem był wszechstronny rozwój intelektualny funkcjonariuszy Policji Państwowej. Od połowy lat dwudziestych podejmowano także działania zmierzające do podniesienia ogólnego poziomu wiedzy szeregowych w ramach kursów doszkalających. Tego typu inicjatywy – podejmowane za zgodą komendanta głównego Policji Państwowej, najczęściej przez komendantów powiatowych – dotyczyły zajęć z zakresu 4 lub 7 klas szkoły powszechnej. Zajęcia były dobrowolne, odbywały się poza czasem służby. Koszt oraz czas trwania kursu były uzależnione od uwarunkowań lokalnych. Zazwyczaj miesięczna opłata wnoszona przez szeregowego nie przekraczała 10 zł, w niektórych przypadkach część kosztów kursu pokrywała jednostka policji. Do prowadzenia zajęć zazwyczaj angażowano nauczycieli szkół powszechnych. Na przykład od stycznia do czerwca 1925 r. w III Inspektoracie Policji Państwowej w Warszawie zorganizowano kurs z zakresu poprawnego pisania. Do udziału w zajęciach zaangażowano 2 nauczycieli, którzy przeprowadzili 45 lekcji. Koszt uczestnictwa w zajęciach

**Wzór sprawozdania sporządzanego przez instruktora powiatowego
dla Komendanta Powiatowego Policji Państwowej
o stanie szkolenia na posterunku**

SPRAWOZDANIE O STANIE SZKOLENIA.

- a) posterunek P.P w: pow.:,
 b) stopień służbowy, nazwisko i imię instruktora powiatowego:
,
 c) data i godzina przybycia:,
,
 d) czas trwania faktycznego sprawdzenia stanu szkolenia: dnia
 od godz. do godz. dnia,
 e) data ostatniego sprawdzenia stanu szkolenia przez instruktora
 powiatowego:,
 f) obecni: (komendanta
 posterunku, jego zastępcę oraz nieobecnych szeregowych należy wymienić
 imiennie, przy czym podać powód nieobecności
 z zaznaczeniem, czy jest dostatecznie usprawiedliwiona),
 g) dziennik szkolny: (ustalić
 prawidłowość zapisów oraz stwierdzić, czy dziennik szkolny prowadzony
 jest w myśl przepisów),
 h) program szkolenia: (zaznaczyć,
 czy szkolenie odbywa się według programu i czy program należycie
 wyczerpany),
 i) stopień wykształcenia szeregowych:
 (ustalić ogólną ocenę odpowiedzi z imiennym wyszczególnieniem tych
 szeregowych, których wiadomości były niedostateczne z podaniem
 przedmiotów, specjalnie podkreślić stopień wykształcenia w zakresie
 obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, wymienić szeregowych, którzy
 nie ukończyli szkoły policyjnej, podać biegłość w czytaniu, pisaniu,
 i rachowaniu oraz postawić ewentualne wnioski co do zwolnienia od
 wypracowań pisemnych),
 j) wykład:
 (wymienić dokładnie wyłożony materiał ze szczegółowym określeniem §§
 wzgl. art. art.),
 k) uwagi:
 (podać specjalne spostrzeżenia,
 nie objęte powyższymi punktami).

DO

PANA KOMENDANTA POWIATOWEGO P.P.

W

wynosił 5 zł miesięcznie, przy czym w połowie został pokryty ze specjalnego funduszu. Zajęcia rozpoczęło 118 starszych posterunkowych i posterunkowych. Kurs ukończyło zaledwie 52 funkcjonariuszy. Bez wątplenia jednym z decydujących czynników, który miał wpływ na niskie zaangażowanie części policjantów w zajęcia, był fakt, iż odbywały się one w ramach czasu wolnego, po wykonaniu codziennych obowiązków służbowych⁵⁵.

Absolwenci kursów doszkalających mogli przystąpić do egzaminu przed komisją powołaną przez inspektora szkolnego i – w przypadku uzyskania wyniku pozytywnego – otrzymać świadectwo szkolne ukończenia 4 lub 7 klas szkoły powszechnej⁵⁶. W drugiej połowie 1928 r. z możliwości podniesienia wiedzy z zakresu szkoły powszechnej skorzystało 688 policjantów, przy czym nie we wszystkich okręgach organizowano kursy. W tych okręgach, w których odbywały się zajęcia, liczba kursów i absolwentów była niezwykle zróżnicowana:

m.st. Warszawa	3 kursy	175 słuchaczy
okręg białostocki	5 kursów	106 słuchaczy
okręg kielecki	13 kursów	75 słuchaczy
okręg krakowski	1 kurs	75 słuchaczy
okręg lubelski	2 kursy	10 słuchaczy
okręg lwowski	1 kurs	16 słuchaczy
okręg łódzki	4 kursy	26 słuchaczy
okręg poleski	1 kurs	27 słuchaczy
okręg pomorski	1 kurs	15 słuchaczy
okręg tarnopolski	1 kurs	12 słuchaczy
okręg wołyński	19 kursów	95 słuchaczy ⁵⁷

Częstotliwość kursów doszkalających, liczebność grup oraz program zajęć zależały od lokalnych uwarunkowań. Najczęściej w realizacji tego typu kursów komendanci powiatowi współpracowali z miejscowymi szkołami powszechnymi oraz inspektorami szkolnymi⁵⁸.

SZKOLENIE POLICJANTÓW W RAMACH WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ

Rozwój szkolnictwa policyjnego polegał także na korzystaniu z wiedzy i doświadczeń policji zagranicznych. W październiku 1928 r. w Instytucie Kryminologicznym przy Dyrekcji Policji w Wiedniu rozpoczął się półroczny kurs śledczy, w którym uczestniczyło 31 oficerów policji reprezentujących KGPP, komendy wojewódzkie oraz policję województwa śląskiego. W ramach szkolenia polscy funkcjonariusze mieli okazję do odbycia praktyk w jednostkach policji wiedeńskiej, w departamentach Dyrekcji Policji, a także uczestniczyli w pracach technicznych

w wiedeńskim Laboratorium Kryminalistycznym. Było to pierwsze tego typu przedsięwzięcie od chwili powstania polskiej formacji służby bezpieczeństwa. Polscy oficerowie służby śledczej przez 6 miesięcy kształcili się na podstawie skróconego programu, który normalnie obejmował 4 semestry tego typu studiów. Zajęcia praktyczne odbywały się w 5-osobowych zespołach. Poza tym grupa polskich policjantów miała możliwość wzięcia udziału w cyklu wykładów z dziedziny nauki o przesłuchaniu osób. Wszyscy uczestnicy półrocznego kursu otrzymali na egzaminach końcowych oceny pozytywne⁵⁹.

Rozpoczęta pod koniec lat dwudziestych współpraca międzynarodowa Policji Państwowej z zagranicznymi jednostkami naukowymi była kontynuowana, lecz wyjazdy mające na celu korzystanie z najnowszych osiągnięć nauki w zakresie zwalczania przestępczości nie miały charakteru masowego, a raczej incydentalny. Na przykład w 1930 r. w zagranicznych placówkach naukowych kształciło się tylko 2 oficerów policji – jeden ukończył letnie studia kryminologiczne w Instytucie Policji Naukowej na Uniwersytecie w Lozannie, drugi – kurs spektroskopii na Uniwersytecie w Jenie⁶⁰.

Policja Państwowa była formacją służby bezpieczeństwa, która podobnie jak odrodzona Polska, musiała wypracować zasady organizacji i struktury zapewniające efektywne funkcjonowanie w międzywojennej, dość skomplikowanej i niestabilnej rzeczywistości. Jednym z istotnych elementów tego procesu była konieczność zorganizowania systemu, który przygotowałby odpowiednio wykwalifikowane kadry. Początkowo, co najzupełniej zrozumiale, korzystano z doświadczeń najlepiej zorganizowanych polskich formacji zajmujących się ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego w okresie I wojny światowej.

W latach 1919–1928 system szkolnictwa był rozśrodkowany, oparty przede wszystkim na kształceniu w szkołach zlokalizowanych w poszczególnych okręgach (województwach). Dobór kadry instruktorskiej prowadzono raczej w sposób intuicyjny, a być może i przypadkowy. Czas szkolenia był niewystarczający do gruntownego przygotowania do służby przede wszystkim tych funkcjonariuszy, którzy pełnili służbę zewnętrzną i z racji tego najczęściej jako pierwsi mieli kontakt z ofiarą lub sprawcą przestępstwa. Niemniej jednak, pomimo wielu przeciwności związanych przede wszystkim ze skomplikowanym procesem konsolidacji państwa i jego trudnej sytuacji gospodarczej, stworzono podwaliny systemu kształcenia, który doskonalono w kolejnych latach.

Lata 1928–1939 to z kolei czas, który charakteryzował się przede wszystkim ograniczeniem liczby szkół i ich centralizacją, wydłużeniem czasu kursów, modyfikacją programów nauczania i korzystaniem z wykwalifikowanej kadry instruktorskiej. Wprowadzane sukcesywnie zmiany wskazują na dążność do osiągnięcia coraz większej efektywności w zwalczaniu przestępczości pospolitej – zwłaszcza poprzez czerpanie z osiągnięć kryminalistyki i kryminologii oraz współpracę z zagranicznymi placówkami naukowymi. Poza tym w celu kształcenia policyjnych fachowców w dziedzinach związanych z wojskowością korzystano z pomocy wyspecjalizowanych krajowych ośrodków.

Wybuch II wojny światowej przerwał coraz lepiej funkcjonujący i oparty na racjonalnych podstawach system szkolenia funkcjonariuszy Policji Państwowej.

ETATY SZKÓŁ POLICJI PAŃSTWOWEJ*	
Szkoła w Warszawie	
Komendant szkoły, podinspektor	1
Dowódcy kompanii szkolnych, nadkomisarze	2
Wykładowcy, komisarze	4
Kierownik sportu, aspirant	1
Kancelaria, starsi przodownicy	2
Razem:	podinspektor – 1, nadkomisarze – 2, komisarze – 4, aspirant – 1, starszych przodowników – 2
Szkoła w Żyrardowie	
Komendant szkoły, nadkomisarz	1
Zastępca komendanta szkoły, komisarz	1
Dowódcy kompanii szkolnych, komisarze	4
Wykładowcy: podkomisarz aspiranci	1 7
Kierownik sportu, aspirant	1
Kancelaria, starsi przodownicy	2
Razem:	nadkomisarz – 1, komisarze – 5, podkomisarz – 1, aspirantów – 8, starszych przodowników – 2
Szkoła w Sosnowcu	
Komendant szkoły, nadkomisarz	1
Dowódcy kompanii szkolnych, komisarze	3
Wykładowcy, aspiranci	6
Kierownik sportu, aspirant	1
Kancelaria, starsi przodownicy	2
Razem:	nadkomisarz – 1, komisarze – 3, aspirantów – 7, starszych przodowników – 2
Szkoła w Mostach Wielkich	
Komendant szkoły, podinspektor	1
Zastępca komendanta szkoły, nadkomisarz	1
Dowódcy batalionów szkolnych, nadkomisarz	3
Dowódcy kompanii szkolnych, komisarze	10
Wykładowcy: komisarze podkomisarze aspiranci	2 3 15
Kierownicy sportu, aspirant	3
Kancelaria, starsi przodownicy	6
Razem:	podinspektor – 1, nadkomisarze – 4, komisarze – 12, podkomisarze – 3, aspiranci – 18, starsi przodownicy – 6

Źródło: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 maja 1928 r. o organizacji szkół Policji Państwowej, MP Nr 143, poz. 257 (cyt. za: P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945. Wybór źródeł*, Toruń 2009).

*Załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 maja 1928 r., poz. 257.

¹ Organizacja KGPP zmieniała się na przestrzeni lat. O strukturze tego urzędu oraz zakresie kompetencji poszczególnych komórek organizacyjnych decydował komendant główny. Na przykład w związku z rozkazem nr 162, odnośnie reorganizacji KGPP, w 1922 r. proces wyszkolenia policji nadzorował Dział I c Wydziału I Ogólnego KGPP, do którego zadań należało: opracowywanie programów, podręczników i instrukcji szkolnych, opiniowanie podręczników szkolnych, opracowywanie przepisów w zakresie szkolnictwa policyjnego oraz statystyka wyszkolenia policyjnego („Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1922, nr 22).

² Zgodnie z przepisami dotyczącymi organizacji szkół Policji Państwowej, wydanymi w październiku 1919 r., do przeszkolenia w oddziale dla wyższych funkcjonariuszy byli zobowiązani policjanci zaszerzegowani od XI do VIII kategorii włącznie.

³ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, Warszawa 2008, s. 118–119.

⁴ *Przepisy o organizacji szkół Policji Państwowej, wydane na podstawie art. 34 ustawy o Policji Państwowej z dnia 27 października 1919 r.*, MP Nr 233, 234, 240, 241, 243 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945. Wybór źródeł*, Toruń 2009).

⁵ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, s. 118–119.

⁶ *Szkoła posterunkowych w Żyrardowie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1925, nr 15.

⁷ *Uroczystości zakończenia w Głównej Szkole Policji Państwowej*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1922, nr 28.

⁸ *Dziesięciolecie służby bezpieczeństwa w Polsce odrodzonej. Polska Policja Państwowa*, pod. red. E. Grabowieckiego, Warszawa 1925.

⁹ *Wyszkolenie policji. Otwarcie kursu kobiecego P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1925, nr 19 oraz *Wyszkolenie policji. I kurs kobiecy w Głównej Szkole Policyjnej*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1925, nr 31.

¹⁰ A. Peplowski, *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa drugiej Rzeczypospolitej*, s. 87.

¹¹ *Sprawy policji. Zakończenie I Kursu Instruktorów Szkolnych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 15.

¹² Otwarcie szkoły policyjnej w Mostach Wielkich nastąpiło 13 października 1929 r. Była to wówczas największa i najlepiej wyposażona szkoła policyjna. Szerzej na ten temat w artykule pt. *Otwarcie szkoły policyjnej w Mostach Wielkich*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 43 oraz *W centralnej szkole policyjnej*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 44.

¹³ *Sprawy policji. Rozpoczęcie oficerskiego kursu policji*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 24.

¹⁴ K. Standler, *Liczebność naszej policji*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 24.

¹⁵ *Sprawy policji. Otwarcie kursu dla szeregowych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 25.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 maja 1928 r. o organizacji szkół Policji Państwowej, MP nr 143, poz. 257 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 czerwca 1928 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych, MP nr 183, poz. 398 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).

¹⁸ *Sprawy policji. Otwarcie kursu dla szeregowych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 25.

¹⁹ *Sprawy policji. Kurs śledczy dla szeregowych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 29 oraz „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 7.

- ²⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. RP Nr 28, poz. 257).
- ²¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 3 czerwca 1928 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w sprawie programów przedmiotów wojskowych dla szkół policyjnych, MP Nr 182, poz. 395 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ²² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. o wyszkoleniu zawodowym oficerów Policji Państwowej, Dz. Urz. MSW Nr 3, poz. 76 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ²³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. RP Nr 28, poz. 257).
- ²⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. o wyszkoleniu zawodowym oraz zasadach doszkolenia szeregowych Policji Państwowej, Dz. Urz. MSW Nr 3, poz. 77 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ²⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1929 r. w sprawie kursów specjalnych w szkolnictwie Policji Państwowej, Dz. Urz. MSW Nr 3, poz. 78 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ²⁶ *Sprawy policji. I kurs dzielnicowych*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 25.
- ²⁷ *Sprawy policji. Zorganizowanie kursu rzeczowego w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1928, nr 32.
- ²⁸ *Sprawy policji. Otwarcie kursu specjalnego oficerów z oddziałów konnych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1937, nr 10.
- ²⁹ C. Stronczak, *Szkoły policyjne typu stałego*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 19.
- ³⁰ *Przeźmówienie p. komendanta głównego Maleszewskiego na otwarciu III kursu w Szkole dla Oficerów i kursu śledczego dla oficerów P.P. w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 51.
- ³¹ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 listopada 1931 r. w sprawie programów dla szkół policyjnych, wydane co do grupy IV programu w Szkole dla oficerów i co do grupy II programu w normalnej szkole fachowej dla szeregowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, MP Nr 286, poz. 379 (P.K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ³² *Sprawy policji. Śledcza szkoła fachowa dla szeregowych w Mostach Wielkich*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 17.
- ³³ A. Misiuk, *Historia policji w Polsce od X wieku do współczesności*, s. 120.
- ³⁴ *Sprawy policji. Inauguracja studium śledczego dla komendantów wojewódzkich*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1934, nr 11.
- ³⁵ *Sprawy policji. Specjalny kurs daktyloskopijno-fotograficzny dla szeregowych P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1933, nr 4.
- ³⁶ Otwarcie normalnego kursu dla szeregowych Policji Państwowej – kobiet odbyło się 3 kwietnia 1935 r. przy Szkole oficerskiej Policji Państwowej w Warszawie. Na kurs powołano 65 policjantek, w tym 50 nowo przyjętych oraz 15 pozostających już w służbie (*Sprawy policji. Kurs szeregowych P.P. – kobiet*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1935, nr 14).
- ³⁷ A. Peplński, *Rozwój organizacyjny szkolnictwa policyjnego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Policyjny” 1991, nr 1(23), s. 85.
- ³⁸ *Sprawy policji. Otwarcie kursu specjalnego dla oficerów W.P., przechodzących do służby w Policji Państwowej*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1935, nr 46 oraz *Sprawy policji. Zakończenie kursu specjalnego oficerów W.P. przechodzących do służby w P.P.*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1936, nr 8.
- ³⁹ *Sprawy policji. Otwarcie kursu w Szkole Oficerów P.P. w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1938, nr 2 oraz *Sprawy policji. Zakończenie kursu oficerskiego w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1938, nr 24.
- ⁴⁰ *Sprawy policji. Kurs instruktorów wychowania fizycznego*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1937, nr 39.
- ⁴¹ *Sprawy policji. Kurs śledczy dla oficerów*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1935, nr 49 oraz *Sprawy policji. Likwidacja Szkoły Policyjnej w Sosnowcu*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1935, nr 19.
- ⁴² A. Peplński, *Rozwój organizacyjny szkolnictwa policyjnego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Policyjny” 1991, nr 1(23), s. 87–88.
- ⁴³ J. Kozolubski, *Dwudziestolecie Policji Państwowej w Polsce*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1938, nr 45.
- ⁴⁴ *Sprawy policji. Otwarcie kursu szeregowych – kobiet w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1938, nr 28.
- ⁴⁵ *Sprawy policji. Otwarcie kursu w Szkole Oficerów P.P. w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1938, nr 43.
- ⁴⁶ A. Peplński, *Rozwój i organizacja szkolnictwa policyjnego w II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Policyjny” 1991, nr 1(23), s. 80–92.
- ⁴⁷ J. Misiewicz, *Policja w roku 1930*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 3.
- ⁴⁸ *Ewidencja instruktorów powiatowych*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 49.
- ⁴⁹ Rozkaz Nr 507 Komendanta Głównego Policji Państwowej z dnia 30 września 1930 r. Instrukcja o szkoleniu na posterunkach (P. K. Marszałek, *Prawo Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej 1915–1945*).
- ⁵⁰ *Sprawy policji. IV kurs specjalny dla komendantów posterunków*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1934, nr 10.
- ⁵¹ J. Misiewicz, *Pierwszy kurs komendantów posterunków*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1933, nr 29 oraz *Sprawy policji. Program szkolenia na kursie dla komendantów posterunków*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1933, nr 23.
- ⁵² *Sprawy policji. Otwarcie specjalnego kursu dla komendantów posterunków w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1933, nr 25.
- ⁵³ *Wyszkolenie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 43.
- ⁵⁴ *Sprawy policji. Zniesienie stanowisk instruktorów powiatowych*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1935, nr 17.
- ⁵⁵ *Wyszkolenie policji. Kurs doszkalający przy III Inspektoracie P.P. w Warszawie*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1925, nr 28.
- ⁵⁶ *Sprawy policji. Kursy doszkalające dla szeregowych P.P. pow. grodzieńskiego*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 9.
- ⁵⁷ *Sprawy policji. Kursy doszkalające w Korpusie Policji Państwowej*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 16.
- ⁵⁸ *Sprawy policji. Kursy doszkalające dla szeregowych P.P. pow. wołkowskiego*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 11.
- ⁵⁹ *Sprawy policji. Zakończenie oficerskiego kursu śledczego w Instytucie Kryminalistycznym w Wiedniu*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1929, nr 26.
- ⁶⁰ J. Misiewicz, *Policja w roku 1930*, „Na Posterunku. Gazeta Policji Państwowej” 1931, nr 3.

Summary

Training system of State Police officers

Formation of the all-Polish security service in reborn Poland was one of the key elements in the process of state authority consolidation. In July 1919 the Parliament passed the bill on State Police, the organization which replaced current central formations protecting citizens and involved in the protection of public order. Former members of organizations performing the task to protect the local population during the war disruption, as well as officers of the organizations subjected to the Minister of Internal Affairs – People's Militia and Municipal Police – were in numbers of newly created State Police.

Thumaczenie: Renata Cedro, WP CSP